

SAKSBEHANDLER
Ståle Arfeldt Bergås
Elisabeth Nordling
Bodil J. Paulsen

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
12/01555-18

DERES REF.

DERES DATO

VÅR DATO
15.09.2016

ARK. D - Infrastruktur

248,260, 263-265,268 Bergen kom. - Ho

Jernbaneverket - Hovedkontor
Postboks 4350
2308 HAMAR

Gamle Vossebanen, strekningen Tunestveit (km 459,48) - Midttun (km 480,9) i Jernbaneverkets eie, Bergen kommune i Hordaland. Vedtak om fredning med hjemmel i lov av 9. Juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 22a jf. § 15

Vi viser til *varsel om oppstart av fredningssak – statlig eiendom* i brev av 22.1.2014 og *forslag til fredning ved forskrift* i brev 17.12.2015.

Forslag til fredning etter kml § 22a av Gamle Vossebanen ble sendt ut på høring 11.1.2016. Høringsfristen var satt til 6 uker.

Forslaget ble sent til Jernbaneverket og Rom Eiendom AS som eiere. Kopi med vedlegg ble sendt til: Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Miljødirektoratet, Hordaland fylkeskommune - Kultur, Bergen kommune, Statens vegvesen - Region vest, Fylkesmannen i Hordaland, Bergen kommune - Byantikvaren, Fortidsminneforeningen – avdeling Bergen og Hordaland, Norsk jernbaneklubb, Norsk jernbanemuseum, Samferdselsdepartementet, Museumsbanerådet - Norsk jernbaneklubb og Museet Gamle Vossebanen.

På grunn av en feil i postutsendelsen viste det seg at høringen kun ble sendt til mottakerne og ikke til kopimottakerne. Dette ble meldt inn av Bergen kommune etter ca. 5 uker. Høringen ble da ettersendt til kopimottakerne og fristen ble med det forlenget med nye 6 uker.

Bergen kommune ba i mail, datert 12.4.2016 om at høringsfristen ble utvidet. Dette ble imøtekommet og det ble innvilget en utsatt høringsfrist til 12.5.2016.

4 av 16 mottakere uttalte seg til høringen.

Bakgrunn for fredningssaken

I bevaringsarbeidet for tekniske og industrielle kulturminner har Riksantikvaren konsentrert seg om større anlegg og helhetlige miljøer som representerer virksomheter og næringer som har vært vesentlige for Norges utvikling som industrinasjon. Hovedvekten ligger på kulturminner og kulturmiljøer som representerer en tidlig fase av industrialiseringen av landet, med vekt også på geografisk fordeling.

I tillegg til de mål og prioriteringer som ble presentert i Riksantikvarens *Verneplan*

for tekniske og industrielle kulturminner fra 1994, ble det i planen pekt på behovet for å arbeide videre med landsverneplaner for enkelte typer tekniske og industrielle kulturminner som har hatt stor nasjonal betydning, og som skiller seg ut både i antall og omfang.

Gamle Vossebanen er av Jernbaneverket valgt ut og anbefalt for fredning i *Nasjonal verneplan for kulturminner i jernbanen*.

Eiendomsforhold

Samtlige byggverk og anlegg som omfattes av den endelige fredningen etter kulturminneloven § 22a omfatter de deler av Gamle Vossebanen som er i statlig eie ved Jernbaneverket på strekningen Tunestveit – Midttun.

Banen med anlegg ligger i sin helhet i Bergen kommune i Hordaland fylke.

Saksgang og vurdering av merknader

Fredningen er utført med hjemmel i kulturminneloven § 22a, fredning av byggverk og anlegg i statens eie. *Varsel om oppstart av fredningssak og forslag til fredning* er blitt sendt ut etter normal prosedyre til de statlige eierne, her ved Jernbaneverket og Rom Eiendom AS som mottakere, og alle andre involverte parter som kopimottakere. Alle mottakere og kopimottakere har hatt rett til å komme med høringsuttalelser.

Strekningen Trengereid – Tunestveit

Ved varsel om oppstart av fredningssak var forslag til fredningsomfang strekningen fra og med Trengereid stasjon til banens ende på Midttun.

Strekningen Trengereid – Tunestveit utgjør en del av dagens Bergensbane og er i full drift som en av Norges stamjernbaner. Riksantikvaren mener derfor andre samfunnsmessige hensyn veier tyngre enn kulturminneverdiene på denne strekningen ved dagens situasjon.

Riksantikvaren besluttet ved høringen å begrense forslag til fredningsomfang til strekningen Tunestveit (km 459,48 som er stedet der Gamle Vossebanen grener av fra Bergensbanen) - Midttun (km 480,9).

Merknader til høringen

Jernbaneverket tar til etterretning at fredningsomfanget er beskåret sammenlignet med deres opprinnelige forslag. De hadde flere jernbanefaglig presiserende kommentarer til detaljer i enkelte paragrafer i forskriftsforslaget. Jernbaneverket er i det vesentlige tilfreds med det materielle innholdet av forskriftsforslaget slik det foreligger.

Rom Eiendom AS mener at det gir en fornuftig geografisk avgrensning av fredningsområdet når strekningen Tunestveit – Trengereid er utelatt. De har for øvrig ingen merknader til fredningsforslaget.

Statens vegvesen merker seg at strekningen Trengereid – Tunestveit, som var med i det opprinnelige fredningsforslaget, er tatt ut, men har ingen vesentlige merknader til fredningsforslaget.

Bergen kommune er positiv til Riksantikvarens forslag om fredning av Gamle Vossebanen, strekningen Tunestveit – Midttun. Kommunen hadde likevel noen supplerende merknader til fredningsforslaget og forslag til forskrift;

- *For kommunen er det viktig å påpeke at på strekningen fra utløpet av Grimevatnet til Midttun følger jernbanelinjen Midttunelven, som er en del av Nesttunvassdraget. Linjen krysser elven på to steder, noe som utgjør en innsnevring i elveløpet, og en fare for kapasitetsbegrensning. Nesttunvassdraget har hatt stort fokus, særlig etter flommen i september 2005. Ett av flomsikringstiltakene som kommunen vil vurdere, er om det er mulig å erstatte den gamle jernbanebroen ved Grimevatnet med et fritt brospenn for å sikre flomveger. Forslag til forskrift § 3 og § 4 angir i hvilken grad det kan gis dispensasjon for inngrep i det fredete kulturminnet. Dersom eventuell utskifting av den gamle jernbanebroen ved Grimevatnet anses å være et for omfattende tiltak til å kunne behandles som dispensasjon, ber kommunen om at fredningsvedtaket tar forbehold for nødvendig flomsikring på denne del av strekningen mellom Tunesteveit - Midttun.*
- *Det pekes videre på at forventet befolkningsvekst skal skje innenfor et miljøvennlig transportmønster og effektivt arealbruk. I pågående offentlige planer arbeider kommunen for å utbedre og etablere nye tverrforbindelser i området, noe som er viktig for å sikre bærekraftig byutvikling. Dagens standard på disse forbindelsene er ikke tilfredsstillende med hensyn til stigning, bredde og kurvatur, og kulvertene er også for lave for sykkeltransport. Kommunen mener at det er viktig at terskelen for hva som skal anses som «viktige samfunnsmessige behov» ikke legges for høyt - slik at behovet for tverrgående forbindelser og sykkelveger kan ivaretas ved dispensasjon i forslag til forskrift § 3. Bergen kommune ser frem til en god dialog om løsninger som løfter frem Gamle Vossebanen som kulturminne - samtidig som det gis rom for en fremtidsrettet og bærekraftig byutvikling.*

Riksantikvaren mener forskriftens § 3 Fredningsbestemmelser, punkt 7 og 4, imøtekommer merknadene til Bergen kommune.

Følger av fredningen

Når det gjelder behandlingen av fredete bygninger, anlegg og installasjoner, vises det til kulturminneloven §§ 15a første ledd og 16–18 og forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9. februar 1979 samt fredningsbestemmelsene i vedtaket.

I henhold til kulturminneloven § 15a første ledd, kan departementet i særlige tilfeller gi dispensasjon fra fredningen og fredningsbestemmelsene for tiltak som ikke medfører vesentlige inngrep i det fredete kulturminnet.

For byggverk i statlig eie er denne dispensasjonsmyndigheten i henhold til forskrift av 9. februar 1979 om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven, § 12 nr. 1, delegert til Riksantikvaren. For nærmere detaljerte kategorier av fredete byggverk i statens eie kan Riksantikvaren bestemme at dispensasjonsmyndigheten skal overføres til regional kulturminnemyndighet. For Gamle Vossebanen er dispensasjonsmyndigheten foreslått overført til fylkeskommunen, jf. forskrift pkt. VI og VII.

Fredningen medfører at det må søkes fylkeskommunen om tillatelse til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold. Oppstår det tvil om hva som kan anses som vanlig vedlikehold skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete byggverk og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete byggverk og anlegg er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre elementene og tekniske løsninger. Vedlikehold av fredete

byggverk og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Gamle Vossebanen er en av seks jernbanestrekninger Jernbaneverket i sin *Landsverneplan for jernbanen* har valgt ut for fredning. Jernbaneverket eier banen og har de siste årene brukt mellom 2-5 millioner kroner årlig på vedlikehold.

Det er i dag museumstogdrift på banen. Fredningen er ikke til hinder for dette.

Avhending

I opplysningsøyemed har vi tilføyd en ny bestemmelse pkt. VI «*Avhending*», hvor det understrekes at forskriften gjelder selv om deler eller hele byggverk eller anlegg som er fredet går ut av statlig eie.

Når anlegget og byggverkene går ut av statlig eie er forvaltningen av forskriften tillagt den respektive fylkeskommunen.

Forvaltningsplan

Vedrørende forvaltningsplan viser vi til; *Forskrift om fredning, V Forvaltningsplan, Eierne skal utarbeide en forvaltningsplan som beskriver hvordan fredningen skal følges opp i praksis. Forvaltningsplanen skal forelegges Riksantikvaren eller den Riksantikvaren gir fullmakt.*

Naturmangfoldloven.

Lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold, *naturmangfoldloven*, skal ivaretas ved all offentlig myndighetsutøvelse, herunder ved vedtak om fredning etter kulturminneloven.

Miljøaspekter ved kulturminnet som foreslås fredet

Gamle Vossebanen ble åpnet i 1883 og den fredete strekningen Tunestveit - Midttun strekker seg tilsammen 21,4 km.

Banelegemet består av stålskinner montert på kreosot (kultjærekreosot)-impregnerte tresviller liggende på et fundament (ballast) bestående av sand/grus/pukk.

Forskrift nr. 922 av 1. juni 2004 om begrensning i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter (produktforskriften) § 3-7 gir unntak fra det generelle kreosotforbudet for kreosotbehandlet trevirke til bruk på jernbaner.

Innhenting av informasjon

Det er gjort søk i databasen *Artskart – Artsdatabanken* og i databasen *Direktoratet for Naturforvaltning – Naturbase*. Treff i disse databasene langs strekningen Tunestveit - Midttun ble redegjort for i høringen.

Riksantikvaren ba Miljødirektoratet og Fylkesmannen om deres miljøfaglige vurdering av fredningen med bakgrunn i kulturminnets art, forekomst av kreosotimpregnerte tresviller og de funn som foreligger.

Merknader

Det er ikke innkommet noen negative merknader eller korrektiver når det gjelder Riksantikvarens vurdering av kulturminnet mot naturmangfoldloven.

I henhold til naturmangfold loven § 7 skal prinsippene i lovens §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet.

Riksantikvarens mener høringsrunden med utredning og vurdering av kulturminnet mot naturmangfoldloven, samt høringsrundens adressater er i henhold til dette.

Konklusjon

Riksantikvaren mener med dette at uttalelsene til høringen er imøtekommet og at fredningen legger til rette for kulturminnevern gjennom bruk.

Vedtakelse, kunngjøring, tinglysing og salg

Forskriften er vedtatt av Riksantikvaren den 15.9.2016 og følger vedlagt.

Forskriften vil bli kunngjort i Norsk Lovtidend avd. II.

Vedtak om fredning ved forskrift er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven og kan ikke påklages.

Ved salg av anlegg og byggverk ut av statlig eie vil henvisning til forskriften og dato for kunngjøring i Norsk Lovtidend bli tinglyst som heftelse på eiendommen. Orientering om avhending, kopi av skjøte og opplysning om navn og adresse til nye eiere må sendes til Riksantikvaren umiddelbart etter at salg er gjennomført.

Vennlig hilsen

Marit Huuse
fungerende riksantikvar

Vedlegg: 17

Kopi til: Bergen kommune, Postboks 7700, 5020 BERGEN/ Statens vegvesen - Region vest, Askedalen 4, 6863 LEIKANGER/ Fylkesmannen i Hordaland, Postboks 7310, 5020 Bergen/ Bergen kommune - Byantikvaren, Postboks 7700, 5020 BERGEN/ Fortidsminneforeningen - Bergen og Hordaland, Klostergaten 28 , 5005 BERGEN/ Norsk jernbaneklubb, Pb 1492 Vika, 0116 OSLO/ Norsk jernbanemuseum, Pb 491, 2304 HAMAR/ Hordaland fylkeskommune - Kultur- og idrettsavdelinga, Postboks 7900, 5020 BERGEN/ Samferdselsdepartementet, Postboks 8010 Dep, 0030 Oslo/ Museumsbanerådet, Norsk jernbaneklubb, Postboks 1492 Vika, 0116 oslo/ Museet Gamle Vossebanen, Postboks 638 Sentrum, 5807 BERGEN/ Sissel Bjørkto, ROM Eiendom AS, Pb 1800 Sentrum, 0048 OSLO/ Miljødirektoratet - Trondheim, Postboks 5672 Sluppen, 7485 TRONDHEIM/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo